

עניינים תוכן

2	מבוא
3	סקירת ספרות
3	פרק ראשון: ביוגרפיה של אבן עזרא
5	פרק שני: אבן עזרא ופירושו לתורה
8	פרק שלישי: אבן עזרא כפילוסוף ומתמטיקאי
11	סיכום
12	מקורות

מבוא

דמותו של הראבע: מפעל חייו ופירושי לתורה

אברהם אבן עזרא היה משורר ופרשן מקרא מתור הזהב של ספרד. הוא עסק בנושאים ונחשב לאחד מהוגי הדעות הבולטות בתרבות היהודית. החיבור החשוב ביותר שלו בתחום היהדות הוא חיבור פירוש אבן עזרא לתורה. פירוש זה מהווה את אחד הפירושים החשובים ביותר אשר כתבו יהודים על התנ"ך. הוא הודפס בריבוי של עותקים ומפרשים רבים שבאו לאחריו פירשו את הפירושים שלו לתנ"ך. השפעתו על הוגים אחרים, כמו הרמב"ן והרמב"ם ידועה לנו מתוך הדברים אותם כתבו האחרונים¹.

בנוסף לספר זה הוא כתב גם חיבורים רבים בתחומים של אסטרונומיה, מתמטיקה, שירה, פרשנות מקרא ופילוסופיה כך שניתן להגדיר אותו כאחד מאנשי האשכולות היהודים הבולטים בימי הביניים. עבודה זו תבקש לבחון את דמותו ואת הפירושים העיקריים אותם הוא חידש בפרשנות שלו לתורה לצד החידושים והדברים שאותם הוא כתב בנוגע לתחומי אחרים של תחומי המדעים כמו אסטרונומיה ומתמטיקה. המטרה תהיה לתאר את פועלו הספרותי וההישגים האינטלקטואליים שלו, לצד ניסיון להבין את תפיסת עולמו של אבן עזרא, בתחומי החיים השונים.

שאלת המחקר של העבודה תהיה:

מה הייתה תפיסתו הפילוסופית והדתית של אבן עזרא, כפי שהיא באה לידי ביטוי בדברים אותם הוא כתב?

מבנה העבודה

הפרק הראשון של העבודה יסקור את חייו ואת הנדודים של מסעותיו במשך השנים. הפרק השני של העבודה יעסוק בפירוש שלו לתורה לפי השיטות שלו לפירוש התורה- פירוש ארוך ופירוש קצר. הפרק השלישי יעסוק בדמותו כפי שהיא באה לידי ביטוי בתיאורים המתמטיים והאסטרונומיים שלו כמו גם בהגות הפילוסופית הכללית שלו.

¹ אוריאל סימון, אמן מלין תבחן - מחקרים בדרכי הפרשנית של ר' אברהם אבן עזרא, רמת גן, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, 2013, שם, 159 – 162..

סקירת ספרות

פרק ראשון: ביוגרפיה של אבן עזרא

אברהם אבן עזרא נולד בשנת 1089 ונפטר בשנת 1164. הוא היה משורר, בלשן, פרשן מקרא ופילוסוף מתקופת תור הזהב בספרד. הוא עסק בנושאים רבים אשר חרגו מתחום העיסוק של התורה היהודית ולכן הוא נחשב איש אשכולות מן התקופה.

אבן עזרא נולד בעיר טודלה בספרד שם הוא עבר את תקופת החיים הראשונה שלו. כאשר היה אדם צעיר הוא עזב את עיר מגוריו ועבר לנדוד ברחבי ספרד. בין השאר הוא הגיע לעיר קורדובה שהייתה מרכז ההשכלה בשנים אלה. הוא שהה בקורדובה תקופה ממושכת ושם הוא קיבל את ההשכלה הפורמלית שלו בתחומי דעת שונים. הוא החל לעסוק בשירה, לצד העיסוק בתורה, זאת למרות שמבחינה כלכלית הוא ככל הנראה לא היה בעל הכנסה גבוהה במיוחד יחסית לתקופה².

לאחר שהוא שהה מספר שנים בקורדובה הוא עבר החל לנדוד ביבשת צפון אפריקה. החוקר נפתלי בן מנחם תיאר את השנים הללו של התפתחות אבן עזרא. הוא טוען כי אבן עזרא הגיע לצפון אפריקה עם רבי יהודה הלוי ובמהלך המסע שלו בצפון אפריקה התיידד עם רבנים נוספים מהאזור. אחד מאותם רבנים, רבי בן עמראן, שאבן עזרא שהה אצלו במשך תקופה ממושכת, הביע הערצה לחוכמתו ואף חיבר כמה שירים אשר הדגישו את יכולתו האינטלקטואלית של אבן עזרא³.

רבנים אחרים אשר פגשו אותו בדרך גם הם הביעו את ההתפעלות שלהם מיכולתו של האיש. החוקר ישראל דוידזון מציין כי רבי שמואל אבן ג'אמע, כתב על אבן עזרא כי: "ארי קם בתוך צאן והיה לגואל"⁴. תיאורים אלו מראים כיצד ראו הפוגשים את אבן עזרא, את האישיות שלו ואת יכולת ההבעה שלו בנושאים שונים. לאחר שהחלו פרעות בקהילות יהודיות בספרד וצפון אפריקה, בתקופת השלטון הקשה של האל מוואחידון, כתב רבי קינה אשר מבכה את הגורל האכזר של יהודי ספרד והאזור⁵.

עמוד 241. תשל"ח, הוצאת מוסד הרב קוק, ענייני אבן עזרא. נפתלי בן-מנחם²

³ שם, עמ' 242.

עמוד 334. אוצר השירה והפיוט א, ניו יורק, תרפ"ה ישראל דוידזון⁴

אוניברסיטת בר-אילן, 2013: רמת גן, אמן מלין תבחן: מחקרים בדרכי הפרשנית של ר' אברהם אבן עזרא, אוריאל סימון⁵